

Frank Wiggermann, *Dal Kaiser al Duce. Lodovico Rizzi (1859-1945). Una carriera austro-italiana in Istria*, Rovinj: Centro di ricerche storiche di Rovigno, 2023., 455 str.

U sjedištu Zajednice Talijana u Puli, 23. studenoga 2023. u izdanju Centra za povijesna istraživanja iz Rovinja predstavljena je knjiga *Dal Kaiser al Duce. Lodovico Rizzi (1859-1945). Una carriera austro-italiana in Istria* povjesničara Franka Wiggermanna. Na više od četristo stranica autor detaljno istražuje život i političku karijeru Lodovica Rizzija, istaknute figure pulskoga i istarskoga javnog života s kraja 19. i prve polovice 20. stoljeća. Temeljeći se na bogatim arhivskim i novinskim izvorima te na konzultaciji obilne literature, Wiggermann podrobno analizira razne aspekte Rizzijeva društvenoga uspona, uokvirujući pritom njegovo djelovanje unutar širih regionalnih i nacionalnih procesa. Na taj način, kroz stranice monografije autor donosi široki spektar detalja o više od četiri desetljeća Rizzijeve političke aktivnosti, tijekom kojih je dvaput obnašao funkciju gradonačelnika Pule (1889. – 1904. i 1923. – 1926.), bio zastupnik u Istarskom pokrajinskom saboru (1894. – 1916.) i bečkom Carevinskom vijeću (1889. – 1914.) te pokrajinski kapetan (1904. – 1916.).

Knjiga je podijeljena na pet cjelina i osam poglavlja, a otvara je svojevrsni uvod pod naslovom „Alla ricerca del protagonista perduto“ (9-13), u kojem autor daje sažeti uvid u izvore kojima se koristio prilikom istraživanja, naglašavajući da je cilj monografije pristupiti društveno-političkim promjenama u Istri kroz historiografsko-biografske analize.

Prvu cjelinu, naslova „Gli esordi“ (15-57), čine poglavlja „Infanzia e gioventù“ (15-52) i „Gli studi universitari e il servizio di leva“ (52-57) te je posvećena Rizzijevu odrastanju u Puli, njegovu školovanju na sveučilištima u Beču i Grazu te služenju vojnoga roka u carskoj vojsci. U tom dijelu knjige autor objašnjava društveni položaj obitelji Rizzi, njihovo nekretninsko poslovanje te utjecaj koji je očev interes za znanost i društveno djelovanje imao na mladoga Lodovica. Također, Wiggermann paralelno prati transformaciju i procvat Pule iz pomalo zaboravljenoga grada u sjedište austrougarske mornarice, pokazujući kako je takva promjena utjecala i na Rizzijevu obitelj.

Druga cjelina naslovljena je „Sulla via dell'epoca moderna. Lodovico Rizzi, podestà di Pola (1889-1904)“ te je fokusirana na Rizzijevo djelovanje u Puli sve do izbijanja Prvoga svjetskog rata. Prvo poglavlje toga dijela knjige, odnosno „Prologo. La politica a campanile a Pola. I primi decenni dell'autonomia

comunale fino al 1888“ (59-72), bavi se analizom političke situacije u Puli od šezdesetih do kraja osamdesetih godina 19. stoljeća, odnosno u desetljećima prije negoli je Lodovico Rizzi postao gradonačelnik. Wiggermann ukazuje na razne gradske političke struje koje su se natjecale za vlast u Puli, kao i na ulogu koju su u toj priči imali Lodovicov otac Nicolò i predstavnici Ratne mornarice. Sve to služi kao uvod za drugo i treće poglavlje naslova „Gli anni dello storico compromesso tra Rizzi e la Marina (1889-1904)“ (72-159) i „Epilogo. Le montagne russe comunali. La fine dell'autogoverno cittadino (1905-1914)“ (159-184), u kojima autor detaljno obrađuje Rizzijev uspon na mjesto gradonačelnika, njegov odnos s Ratnom mornaricom i utjecaj koje su njegove politike imale na razvoj i poboljšanje gradske infrastrukture i javnih službi.

„Finis Histriae? Al centro del conflitto nazionale italo-slavo“ (185-235) naslov je treće cjeline koja prati Rizzijevo djelovanje u Pokrajinskom saboru između 1894. i (formalno) 1916. godine. Prvo poglavlje, naslovljeno „Deputato della Dieta provinciale e capitano provinciale dell'Istria (1894-1916)“ (185-198) počinje Rizzijevim ulaskom u Pokrajinski sabor 1884. te proučava najznačajnije događaje koji su obilježili njegove zastupničke mandate, poput sukoba s centralnom vlasti o premještanju sjedišta Sabora iz Poreča u Pulu. Drugo te ujedno i najkraće poglavlje u knjizi, „Lodovico Rizzi e Francesco Salata, due generazioni di biografie liberali“ (198-206) ocrta bliske odnose koje je Rizzi uspostavio s još jednom važnom političkom figurom sjevernoga Jadrana, odnosno Francescom Salatom. Premda obojica pripadnici liberalne struje, Wiggermannova analiza ukazuje na nijanse koje su ih razlikovale u javnom djelovanju, ponajprije o pitanju iredentizma. Treće i posljednje poglavlje te cjeline nazvano je „Il conflitto linguistico italo-slavo alla Dieta provinciale istriana“ (206-235). U njemu autor proučava delikatne političke odnose između talijanske liberalne stranke i hrvatsko-slovenskih narodnjaka od početka 20. stoljeća do 1910. i prekida u radu Pokrajinskoga sabora. Wiggermann analizira Rizzijeve stavove o pitanju političkih koncesija prema istarskom slavenskom stanovništvu, ističući njegovu želju da se postigne kompromis koji bi omogućio normalno funkcioniranje Sabora. Posljednje stranice poglavlja bave se ponajprije društveno-ekonomskim rezultatima Rizzijeve politike u svojstvu pokrajinskoga kapetana i analizom njegovih postignuća. Ujedno, u njima autor nudi vlastito mišljenje o Rizzijevu djelovanju, zaključivši da se nije radilo o političaru koji je vodio iredentističku i separatističku politiku već o figuri koja je u principu htjela braniti status i prava talijanske populacije unutar austrougarskih pravnih okvira.

Pretposljednja cjelina, odnosno „Nelle anticamere degli i. r. Ministeri. Lodovico Rizzi, deputato parlamentare (1889-1918)“ (237-284), zaokružuje Rizzijev politički rad u austrougarskom razdoblju, razmatrajući godine koje je od 1889. proveo kao zastupnik u Carevinskom vijeću u Beču. Wiggermann još jednom precizno skicira Rizzijevu aktivnost, koja je bila najviše usmjerena na one odluke koje su se izravno ili neizravno ticale Istre (poput pitanja izbornih jedinica, korištenja službenih jezika itd.), što ga je također često dovodilo u sukob s hrvatskim i slovenskim predstavnicima u tom tijelu.

U posljednjoj i najopširnijoj cjelini, naslovljenoj „Tra le due guerre mondiali (1914-1945)“ (285-420), Wiggermann obrađuje Rizzijev život u tom razdoblju. Prvi dio posvećen je analizi Rizzijeve političke uloge tijekom Prvoga svjetskog rata u svojstvu Pokrajinskoga kapetana, dok se ostatak cjeline bavi vrlo detaljnim prikazom tranzicijskoga razdoblja iz austrougarske pod talijansku vlast. Upravo je u toj tranziciji Rizzi doživio pomalo neočekivanu političku renesansu koja je, prema autoru, bila povezana i s krizom unutar pulske i istarske fašističke strukture te koja ga je na koncu ponovo dovela do mjesta pulskoga gradonačelnika od 1923. do 1926. godine. Zaključni dio cjeline opisuje posljednja desetljeća Rizzijeva života pod fašističkom diktaturom i u vrtlogu rata, sve do njegove smrti u ožujku 1945.

Na koncu, knjigu dodatno upotpunjuju popisi kratica i izvora, odnosno „Indice delle sigle“ (421-424) i „Indice delle fonti e bibliografia“ (425-452).

U knjizi *Dal Kaiser al Duce. Lodovico Rizzi (1859-1945)*, autor proširuje svoja prijašnja istraživanja o političkoj povijesti Istre na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće, fokusirajući se pritom na jednu od najvažnijih figura istarske politike toga doba, odnosno na Lodovica Rizzija. Wiggermann to čini predstavljajući detaljnu sintezu Rizzijeva života i stavljajući na raspolaganje čitatelju poza-mašnu količinu raznolikih izvora i informacija, popunjavajući istovremeno dio one praznine unutar istarske historiografije koja je sve donedavno nerijetko zanemarivala detaljnije biografsko proučavanje najistaknutijih pripadnika javnoga i političkoga života kasnoga carskog razdoblja Markgrofovije Istre. Upravo zbog takve činjenice, Wiggermannovo djelo značajno obogaćuje povijesno poznavanje Istre pod austrougarskom vlašću te se nameće kao nezaobilazno štivo za sve istraživače i zaljubljenike u taj dio istarske prošlosti.